

שירה

סגול, קפן ואכזרי

הקומקום הפגול (שירים, מאת עפרה שונית, הוצאת עכשיו, 40 עמודים) — הוא קומקום קטן / סגול ואכזרי / ... כל כך חכם / שחם לו לבדו. דוברי המוטז של עפרה שונית, אשתו לשעבר של המבקר הספרותי גבריאל ("גם") מוקד.

כמשוררת מקורית, שפירסמה משירה בחלק ניכר של הבמות הספרותיות האפשריות בישראל, גוהה היא אחרי הורם עכשיו של השירה הישראלית החדשה. בי ניגוד לרוב חברי הורם האבסטרקטי, יש לה גם כמה וכמה שירים קריאים ושונים לכלינפש. כותבת שונית בשיר הטוב ביותר בקובץ שלה, אחד הטובים של המשמרת הציירה, רוזי הגדולה: "הו רוזי רוזי הו גדולה / שוכבת בחלונות הגבוהים עם אלוהים / מושכת את שמלתה אחריה בתחתים / המקומרים, המטובכים, שמלחים מקעקעים / אותם על חזה או על גב / רוזי האלוהית.

כשרוזי הגדולה שכבה בפעם הראשונה / התלקחו תלתיה הצהובים, המקוריים / כמו עיניים בחלונות הצבעוניים / שלכנטיה הסמוכה / או בגלויות ששלחו לה מימטי / רוזי מתולתלת השיער.

כשרוזי הגדולה רצתה להיות טובה / היא גזרה את תלתיה הצהובים / הפטיקה לראות חלומות / שכרה לה חדר מעוגן היטב ובעלת בית / זקנה. / רוזי שחזרה למוטב.

ואז רוזי, הו רוזי הגדולה, / מתולתלת השיער, / צהובת התלטים / שבה והיתה טובה. / ושוב משכה את שמלתה אחריה / מפתחים. / ושכרה לה בעלת בית זקנה / וחלונות גבוהים.

הליכה לאיבוד. בניגוד לחבריה בי משמרת ציפה שונית שנים רבות ושירים רבים עד שהוציאה את סיפרה הראשון לראור.

סיפרה אינו נקי מאכידניזם שרירותי, כשל אנשי עכשיו אחרים, אך דומה כי הנעימה האישית שבשירים מחפה לא פעם על התינו ובוהו של השירה הישראלית החדשה.

נוסף על כמה נ.ב.ים, שורות בנוקדית שאינן אלא מכתבים אישיים לחבריה למקצועי, הרי שרוב השירים בקובץ הם נסיון שירי להסביר את עצמה ותחושותיה האישיות. לא רק משוררות יודו חודאי עם שירה ללכת לאיבוד ("אני רוצה ללכת ל איבוד / לגור על הגגות כמו דוריים / לעוף כמו צפרייהים / אל הדרום החם ... איני טובה מספיק כדי להיות / אחת מן הישוב. / אני רוצה להעלם כמו צל / ללכת בלי לשוּב).

מדע

מה אתה יודע

התרבויות הקדומות של המזרח הקרוב (מאת פרופסור ג'ורג' קונטנו, סידרת עולם הדעה, הוצאת מ. מזרחי, 115 עמודים). מה אומרים לך השירים בקובץ הם נסיון גל, מנישתו ונאפיראסו? קרוב לוודאי שתתקשה לזהות שמות אלה עם אבותיהם ההיסטוריים של השח הפרסי, מולה מוצטפה אל-בארזאני והמרשל עארף. אולם זו עובדה: במקום בו ניטשים כיום הקרבות בין ה שריונאים העיראקים ולוחמי ההרים של אל-בארזאני נלחמו בעלי שמות אלה, עם אבותם ממזרח ומצפון.

תרבות ללא עבר. אחת העובדות המצערות של התרבות הישראלית החדשה היא, שבניגוד לאחיותיה, חסרה תרבות זו כל עבר. לא שאין לה עבר, אולם בניגוד לצרפתים, לגרמנים, או אפילו האמריקאים, לא יודעים הישראלים, או יודעים מעט מאד, על ההיסטוריה העתיקה של המרחב בו הם חיים.

ברור: כל תלמיד של בית-ספר עצמי יוכל להסביר, פחות או יותר, מי היה משה דיין, או את מי הרג דויד הנער באבן מקלע.

אולם דומה כי התודעה ההיסטורית שלו מתחילה ונגמרת בתקופת המלכים, וקופצת

כמו השורות השלווחות לדליה הרץ: "רדי בעמקים כמו יבלית / ... עלי כמו עיס / כמו רעל משובח ...". אונטושו,ג, שליט עילמי מסוף האלף השני לפני הספירה; נאפיראסו, מלכה כושית מאותה תקופה; מנישתושו, מלך אכדי מתחילת האלף השני לפני הספירה.

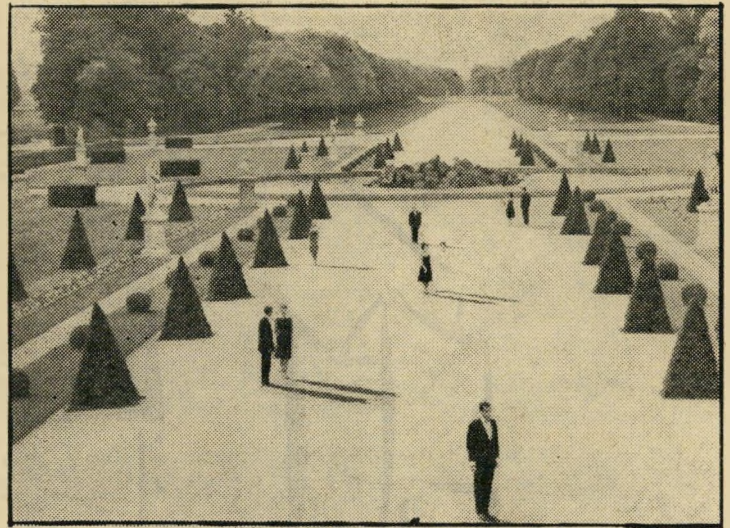
הצגה מיוחדת לקוראי העולם הזה

48 שעות אחרי הופעת גליון זה ברחובות תל-אביב, אתה תוכל להיכנס הינם להצגת קולנוע, בעזרת גליון זה.

ההצגה המיוחדת תיערך בקולנוע "ארמון דויד", ביום חמישי זה, 24 באוקטובר, בשעה 9.30 בערב.

כדי להיכנס להצגה, עליך לקחת אתך את הגליון הזה בשלמותו. קופאי הקולנוע יתלוש את התלוש, המופיע בפניה העליונה של השער האחורי, וימסור לך תמורתו כרטיס-הזמנה אחד להצגה.

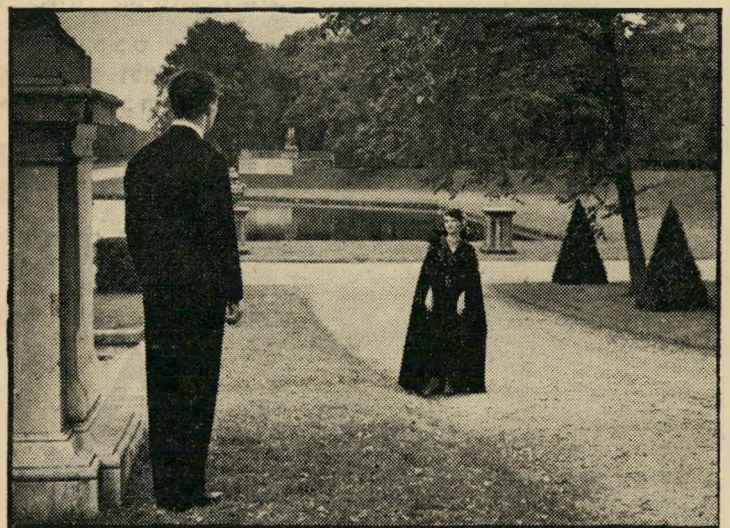
הכרטיסים יחולקו לכל הקוראים, לפי סדר בואם — יכ שיזכו בהם שש מאות הקוראים הראשונים שיפנו לקופה. הקופה תהיה פתוחה ביום הרביעי, משעה 4.30 עד שש אחרי-צהריים, וביום החמישי, לפני ההצגה, משעה שש בערב. הסרט שיוצג הוא:

אשתקד במאריינבאד

סרט-השיא של האמנות הקולנועית הצרפתית, שהוצג עד כה רק הצגה אחת בלבד בארץ, במסגרת פסטיבל-הקולנוע הצרפתי. סרט זה עורר ריכוז עולמי בין שוחרי הסרט האמנותי, בגלל נטינו של הבמאי אלן (הירושמה אהובתי) רנה לפלט דרך חדשה לממרי לאומנות הקולנוע — סגנון פיוטי שאין בו עלילה, שאין בו רציפות של זמן או של מקום, והמניח לכל צופה להחליט בעצמו מה קרה, איך קרה, איפה קרה — ואם בכלל קרה.

זהו סרט המיינד לקהל האינטליגנטי בלבד. הדורש ריכוז ומאמץ מחשבתי. על כן החליטו מפניו הישראלים לערוך הצגה מיוחדת לקוראי העולם הזה, על מנת לאפשר לקהל זה לעשות היכרות ראשונה עם יצירה מיוחדת במינה זו.

בתום ההצגה ייערך ויכוח עם הסרט, בו יתבקשו הצופים להביע את דעתם על מהות הסרט, ערכיו האמנותיים ומגמתו.

סרטים

הפרויד ומשול

היי פרויד (גת, תל-אביב; ארצות-הברית) הוא שם יומני לסרט, שאינו מנסה כלל לגולל על המסך את פרשת חייו המופלאה ורבת התהפוכות של אחד האנשים שהשפיעו ביותר על דמותה של המאה ה-20 עשרים — יוצר השיטה הפסיכואנליטית זיגמונד פרויד. עוד יותר מואת: מי שסבור כי יוכל לצאת מהסרט כשהוא בקי בכל פרטי התיאוריה, שהיוותה את הבסיס לתורת הפסיכואנליזה המודרנית — אינו אלא תם.

כל מגמתם של כותבי התסריט, צ'ארלס קאופמן ו-רולפגאנג ריינהרדט, ושל הבמאי ג'ון הוסטון, לא היתה אלא לספר את סיפור הדרמאטי המופלא, על ראשית דרכו של הרופא היהודי הוינאי אל הפסיכואנליזה. גם משימה מוגבלת זו היא מיבעט ספירתי וקולנועי מסובך וכמעט בלתי אפשרי. פרויד הגיע אל השיטה הפסיכואנליטית — ואל תיאוריית האישיות שלו, יחד עם עמי תו הוינאי, ד"ר בריויר (שנטש אותו והסתייג ממנו בהמשך הדרך) — אחרי מחקרים ממושכים וטיפול בעשרות מקרים של חולי היסטריה. כדי להעלות פרשת מחקר זו על הבד, היה צורך בסרטי-ענק בכמה המשכים. התסריטאים, שהשתדלו בכל השאר להישאר נאמנים לעובדות ההיסטוריות, מצאו לכך פיתרון קולנועי נאות. הם ריכזו את כל התיאורים של פרויד ובריויר בשנות מחקר ה-ארוכות — באישיותה של חולה אחת. בתיאור כן ומפורט של תולדות מחלתה הנפשית של סיסילה היפהפיה (סוזאן קוהגר) איפשר הסרט לפרויד לבנות את יסודות תורת המיניות הילדותית, לבסס תיאוריה על תסביך אדיפוס, לגשש לקראת תורת החלום שלו ואף ליצור את שיטת הראיון והטיפול הפסיכואנליטי.

טיפול בשיטת עצמו. כל זה נראה כמובן מגוחך מבחינה מדעית, אולם זה היה הפיתרון היחיד מבחינה קולנועית. גם כי צורה זו נאלצו יצרני הסרט להסתמך במידה מרובה על האינטליגנציה של הצופים, להימנע שיש להם מושגים כלליים בפסיכואנליזה, משום כך, למרות אופיו הפסבדומדעי, זהו סרט רציני, המיועד לאנשים שיש בידם הנתונים הדרושים לעקוב אחרי עלילתו.

מונטגומרי קליפט, בדמותו של פרויד ה-צעיר, המגיש את צעדיו הראשונים בעולם האפל של תהומות הנפש, מעצב בסרט דמות מרשימה של מדען שאינו יודע פשרות, ה-מוכן להילחם נגד העולם כולו עבור דעותיו ושבתמקרים רבים זקוק הוא עצמו לטיפול בשיטה שהוא המציא.

למרות שהדמות אותה מעצב קליפט על הבד אינה חופפת בדיוק את הדמות המקורית של פרויד, שלא היה אדם נוח ועניו ביותר, זוהי תצוגת משחק ראויה לציון, ההולמת את רמתו של הסרט כולו.

משוגע מי שהולך

המניאק (מורג'י, תל-אביב; ארצות-הברית), שהוא חוליה-רוח מסוכן, היה מר-גיש הרבה יותר טוב אילו היו כולאים את יצרני הסרט הזה ומשתחררים אותו. וגם הרגשתם של הצופים, אם יש להם סבלנות להישאר עד סיומו של הסרט.

מוות בצלילה. המהתלה הפילמאית הזו מתחילה בתצלום של עין בקלוזאפ ענקי. העין, שטופת-הדם, עוקבת אחרי נערה בת 15, החוזרת מבית-ספרה, ואז מתגלה פושע-מין, המתנפל על הקטינה ואונסה באכזריות. כך מתחיל הסרט, ולרגע נדמה לצופים שכך גם יגמר, אילמלא אביה של הנערה ה-מוזמן למקום, תופס את הפושע ולאחר ש-הוא גורר אותו לסדנתו הפרטית, הוא מתוך את גופו במבערי-ריתוך.

האם צמאה. מרגע זה והלאה מתפתחת עלילה תמוהה. צעיר יפה תואר, המתקיים מציוור המונוט, שלעולם אינו מוכר אתך, מגיע לעיר. הוא פוגש בנערה ובי-אמה החוזרת אחה (נוניה גריי). ג'ף הצעיר (קרוין מתיוס) רוצה לשכב עם הבת, אבל האם מקדימה אותה, שוכבת איתה, ומגלה לו את הטרגדיה המשפחתית: הבעל בבית-משוגעים, לאחר שהצג את האנס שאנס את הבת, ומאו נותרה היא צמאה לאהבה. סיפורה של האם המבוגרת נוגע לליבו של הצעיר. "אני אוהב אותך", הוא מכריז, ומשתדל בכל אונו לרוות את צימאונה. הם היו ממשכים לחיות באושר עד היום הזה, אילמלא בריחתה של האב מבית-המשוגעים שבקבוצתיה נעשים כמה נסיונות-רצח ש-חלקם מצליחים.

אם כי הספר הוא סקירה תמציתית בלבד של מה שהתרחש במרחב בשלושת אלפי השנים שקדמו לצליבתו של ישו — סקירה תמציתית שאינה נקייה כנראה גם מאי-דיוקים שונים — הרי שמי שמבקש לדעת ראשי-פרקים של ההיסטוריה, האחראית ב-מירה רבה למה שהוא כיום, יוכל לעשות זאת בעזרתו.

ספר-היסטוריה זה מחולק לנושאים שונים, כמו גיאוגרפיה, דת, מדע וספרות, אמנות וטכניקה, סוקר במסגרת נושאים אלה את התפתחותה של התרבות הקדומה של ה-מרחב, המשרע מהרי אירן עוד שפלת ה-נילוס. צעיר עברי לא יבין לעולם את נפש עמי המרחב הזה, את מניעיהם הגלויים וה-תת-הכרתיים, אלא אם ילמד את ההיסטוריה המעצבת את עולמם הרוחני.

שוב לתקופת המחתררת והמלמ"ח. אולם, באשר למה שקדם לדוד המלך, או למשה רבנו, הרי שאותו תלמיד אינו אלא בור-גמור. יתר על כן: צבר, השולט רק בשפת האם שלו, שירצה לקרוא משהו על התקופה ש-קדמה לצינונית, יהיה נאלץ להסתפק בפחות מחצי תריסר ספרים בעברית, הציטקים ב-תקופות העבר ההיסטורית של עמו ו-מולדתו.

מעזת זה בא לתקן, במידת מה, התרגום לעברית של ספר התמצית של פרופסור קונטנו הצרפתי, הוצאת מזרחי, שקיבלה על עצמה להוציא לאור בעברית את רוב ספרי הסידרה מה אתה יודעי הצרפתית, פתחה את המיבצע החשוב בספר לימודי זה.